

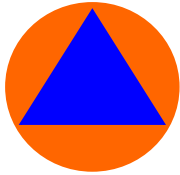

OBRONA CYWILNA

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

Do wykorzystania w ramach samokształcenia

Opracował:
Kazimierz Skorniak

OBRONA CYWILNA

Obrona cywilna jest elementem systemu obronnego państwa i stanowi kompleks przedsięwzięć o charakterze planistycznym, organizacyjnym, szkoleniowym, inwestycyjnym, materiałowo - technicznym i zaopatrzeniowym. Przedsięwzięcia te są realizowane przez organa administracji rządowej i samorządowej oraz jednostki organizacyjne.

Podstawowe cele i główne zadania OC w czasie pokoju i w okresie wojny

Obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, dóbr kultury, zakładów pracy i urzędzeń użyteczności publicznej, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Zadania obrony cywilnej w czasie pokoju:

- planowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony przed skutkami działań zbrojnych zarówno ludności, jak i zakładów pracy i urzędzeń użyteczności publicznej oraz dóbr kultury
- wykrywanie zagrożeń i stwarzanie warunków do ostrzegania i alarmowania ludności
- przygotowanie schronów i ukryć dla ludności oraz utrzymanie ich w gotowości do użycia
- gromadzenie i przechowywanie indywidualnych środków ochronnych dla formacji obrony cywilnej i ludności
- wyposażenie formacji obrony cywilnej w specjalistyczny sprzęt ratowniczy, przyrządy i aparaturę do wykrywania różnego rodzaju zagrożeń
- systematyczne szkolenie w zakresie OC kadr kierowniczych administracji rządowej i samorządowej, formacji OC oraz ludności w ramach powszechnej samoobrony
- współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska, oraz usuwanie ich skutków

Decyzję o włączeniu sił obrony cywilnej do działań podejmują terenowi szefowie OC.

Zadania obrony cywilnej w czasie wojny:

- organizuje ewakuację ludności, zaciemnianie i wygaszanie oświetlenia
- organizuje i prowadzi akcję ratunkową, udziela pomocy medycznej poszkodowanym
- organizuje pomieszczenia i zaopatrzenie dla poszkodowanej ludności
- zaopatruje ludność w sprzęt i środki ochrony indywidualnej
- prowadzi likwidację skażeń i zakażeń
- pomaga w przywracaniu i utrzymaniu porządku w strefach dotkniętych klęskami
- pomaga w budowie i odbudowie awaryjnych ujęć wody pitnej
- pomaga w ratowaniu żywności i innych dóbr niezbędnych do przetrwania
- udziela doraźnej pomocy w grzebaniu zmarłych

Obowiązki i uprawnienia organów państwowych, samorządowych i organizacji społecznych.

Centralnym organem właściwym w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju, którego na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji powołuje prezes Rady Ministrów.

Do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:

- przygotowanie projektów założeń i zasad działania obrony cywilnej,
- ustalenie ogólnych zasad realizacji zadań obrony cywilnej,
- koordynowanie przedsięwzięć i sprawowanie kontroli nad realizacją zadań obrony cywilnej przez naczelne organa administracji, terenowe organa administracji rządowej i organa samorządu terytorialnego, a także
- sprawowania nadzoru nad odbywaniem zasadniczej służby w obronie cywilnej.

Terenowymi organami obrony cywilnej w administracji rządowej i samorządowej są wojewodowie, starostowie, wójtowie oraz burmistrzowie i prezydenci miast jako szefowie obrony cywilnej województw, powiatów i gmin.

Do zakresu ich działania należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej przez instytucje państwowe i samorządowe, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne działające na ich terenach.

Szefowie Obrony Cywilnej województw i gmin wykonują zadania obrony cywilnej przy pomocy podległych im urzędów oraz powołanych w ich strukturach specjalistycznych komórek organizacyjnych:

- w województwach - przy pomocy Wojewódzkich Inspektorów Obrony Cywilnej i Wydziałów Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności itp.
- w miastach powyżej 40 tys. mieszkańców - Miejskich Inspektoratów Obrony Cywilnej, Wydziałów Zarządzania Kryzysowego itp.
- w pozostałych gminach - pracowników do spraw obrony cywilnej.

Za realizację zadań obrony cywilnej w zakładach pracy odpowiedzialni są ich właściciele lub kierownicy.

- Ministrowie (kierownicy) urzędów centralnych mają obowiązek uwzględniania zadań obrony cywilnej w nadzorowanych przez nich dziedzinach.
- Organizacje społeczne wykonują zadania obrony cywilnej w zakresie wynikającym z ich statusów i programów działania. Zasady i sposoby realizacji są uzgadniane w porozumieniach zawieranych przez ich naczelne organy z szefem Obrony Cywilnej Kraju

Formacje obrony cywilnej

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi przeznaczonymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej.

Formacje obrony cywilnej składają się z oddziałów obrony cywilnej przeznaczonych do wykonywania zadań ogólnych lub specjalnych oraz innych jednostek tych formacji.

Formacje obrony cywilnej tworzą, w drodze rozporządzenia, ministrowie, a wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) - w drodze zarządzenia, uwzględniając w szczególności: skalę występujących zagrożeń, rodzaj formacji, ich przeznaczenie oraz stan osobowy i organizację wewnętrzną.

Formacje obrony cywilnej mogą tworzyć także pracodawcy.

- Formacje obrony cywilnej tworzy się w gminach i zakładach zatrudniających więcej niż 50 pracowników.
- W zakładach pracy zatrudniających mniej niż 50 pracowników, mogą być tworzone wspólne formacje dla kilku sąsiadujących ze sobą zakładów.
- Jeżeli jednak w zakładzie zatrudniającym poniżej 50 pracowników wytwarza się, magazynuje lub wykorzystuje do produkcji toksyczne środki przemysłowe, kierownicy, właściciele mają obowiązek powołać formacje, zdolne do samodzielnego działania ratowniczego w strefach bezpośredniego zagrożenia stwarzanego przez zakład pracy.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami w gminach i zakładach pracy tworzy się:

- formacje obrony cywilnej ratownictwa ogólnego
- formacje obrony cywilnej przeznaczone do wykonywania zadań specjalnych

W czasie pokoju formacje obrony cywilnej nie są w pełni rozwinięte. Gotowość do działania będą osiągały sukcesywnie, z chwilą ogłoszenia wyższych stanów gotowości obronnej (w czasie od kilku do kilkunastu godzin). Czynności, obowiązki, harmonogramy i sposoby przeprowadzania tych operacji określają zarządzenia i wytyczne Szefa Obrony Cywilnej Kraju.

Rezerwa formacji obrony cywilnej

- Mężczyźni od 01.01. roku kalendarzowego, w którym kończą 18 lat życia, do 31.12. roku kalendarzowego, w którym kończą 60 lat życia, którzy:
 - nie są przedpoborowymi;
 - nie są poborowymi;
 - nie posiadają karty przydziału MOB;
 - nie są inwalidami.
- Kobiety od 01.01. roku kalendarzowego, w którym kończą 18 lat życia, do 31.12. roku kalendarzowego, w którym kończą 50 lat życia oraz:
 - nie są inwalidami;
 - nie mają dzieci do lat 8.

Przeznaczenie do służby w obronie cywilnej wymaga zgody wojskowego komendanta uzupełnień w stosunku do:

- wyszkolonych żołnierzy rezerwy, którzy nie ukończyli czterdziestu lat życia;
- kadry rezerwy, która nie ukończyła pięćdziesięciu lat życia.

Wojskowy komendant uzupełnień nie udziela zgody na przeznaczenie do służby w obronie cywilnej żołnierzy rezerwy, którym wydano karty mobilizacyjne do jednostek organizacyjnych Sił Zbrojnych lub karty przydziału do jednostek zmilitaryzowanych, a także żołnierzom rezerwy zwolnionym, w drodze reklamowania, od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

Charakterystyka stanów gotowości obronnej kraju

Obecnie obowiązujące przepisy prawne, związane z osiągnięciem gotowości obronnej państwa, ustalają trzy podstawowe stany gotowości obronnej państwa:

- stan stałej gotowości obronnej państwa;
- stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu;
- stan gotowości obronnej państwa czasu wojny.

Stan stałej gotowości obronnej państwa

- Stan stałej gotowości obronnej państwa utrzymuje się w czasie pokoju, gdy nie stwierdza się istotnych zagrożeń zewnętrznego bezpieczeństwa państwa.
- W stanie stałej gotowości obronnej państwa są realizowane zadania planistyczne, organizacyjne, szkoleniowe i kontrolne, mające na celu utrzymywanie w sprawności systemu obronnego państwa.
- Obrona cywilna realizuje przedsięwzięcia o charakterze przygotowawczym, planistycznym, organizacyjnym, szkoleniowym, upowszechniającym i zaopatrzeniowym, mającym na celu ochronę ludności, zakładów pracy, urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, żywności, wody i innych dóbr niezbędnych do przetrwania;
- Obrona cywilna może współdziałać w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu

- Stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu wprowadza się w razie zaistnienia zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa wymagającego uruchomienia wybranych elementów systemu obronnego państwa lub realizacji zadań ustalonych dla tego stanu.
- W stanie gotowości obronnej państwa czasu kryzysu realizowane są zadania zapewniające przygotowanie do przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom bezpieczeństwa państwa oraz usuwania skutków ich wystąpienia.
- Obrona cywilna realizuje zadania związane z ochroną ludności oraz gospodarki narodowej i przekazuje nakazane świadczenia na rzecz obronności kraju.
- Wykonanie przedsięwzięć przewidzianych dla stanu gotowości obronnej państwa czasu kryzysu zapewnia możliwość szybkiego rozwinięcia jednostek przewidzianych do militaryzacji, rozwinięcia określonych organów OC na stanowiskach kierowania oraz zapewnia sprawne wykonanie przedsięwzięć związanych z rozwinięciem urządzeń specjalnych OC i przygotowaniem budowli ochronnych.

Stan gotowości obronnej państwa czasu wojny

- Stan gotowości obronnej państwa czasu wojny wprowadza się w celu odparcia bezpośredniej zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub, gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji.
- W stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny realizuje się zadania umożliwiające przeprowadzenie powszechnej mobilizacji, wprowadzenie stanu wojennego oraz pełne rozwinięcie systemu obronnego państwa do odparcia agresji militarnej.
- Obrona cywilna w stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny realizuje przedsięwzięcia zapewniające możliwość pełnego rozwinięcia sił i środków OC.

SKOLNICTWO WYŻSZE W SYSTEMIE OC

Zasadnicze wyzwania i zagrożenia polityczno-militarne to:

- wyzwania polityczno-militarne czasu pokoju;
- zagrożenia kryzysowe:
 - polityczno-militarne;
 - pozamilitarne;
- zagrożenia wojenne:
 - lokalny konflikt zbrojny;
 - wojna na dużą skalę.

Celem strategicznym Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie obronności jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i zagrożeniem wojennym.

Stosownie do wyznaczonych celów i zadań strategicznych, Polska utrzymuje system obronności o potencjale gwarantującym sprostanie wyzwaniom i skuteczne przeciwstawienie się wszystkim potencjalnym zagrożeniom zewnętrznym. System ten stanowią wszystkie siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do tych zadań zorganizowane, utrzymywane i przygotowane.

Składa się on z trzech podstawowych elementów: podsystemu kierowania oraz dwóch podsystemów wykonawczych – militarnego (Siły Zbrojne RP) i pozamilitarnego (pozamilitarne ogniwa obronne).

Do podstawowych funkcji pozamilitarnych ogniw obronnych należą:

- ochrona ludności i struktur państwa w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zapewnienie materialnych, informacyjnych i duchowych podstaw egzystencji ludności w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zasilanie Sił Zbrojnych RP zasobami ludzkimi i materiałowymi oraz pozamilitarne wsparcie wojsk własnych i sojuszniczych, prowadzących operacje na terytorium Polski.

Wśród ogniw pozamilitarnych występują ogniwa informacyjne, ochronne i gospodarcze. W sensie organizacyjnym funkcjonują one w ramach resortowych i terytorialnych systemów obronności.

Ogniwa gospodarcze realizują zadania związane z zapewnieniem materialnych podstaw realizacji zadań obronnych oraz przetrwania ludności w warunkach kryzysu i wojny. Podstawowe zadania ogniw gospodarczych w dziedzinie obronności, to tworzenie i utrzymywanie rezerw państwowych na potrzeby obronne, zapewnienie uwzględniania wymagań obronnych w realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, utrzymywanie infrastruktury, a także prowadzenie prac badawczo-rozwojowych na rzecz obrony państwa.

Szkolnictwo wyższe wchodzi w skład pozamilitarnych ogniw gospodarczych jako część systemu edukacji narodowej. Szkolnictwo wyższe jest jednym z głównych narzędzi kształtowania polityki społecznej i gospodarczej Polski. Coraz wyraźniej staje się również podstawą rozwoju naszego kraju i zapewnienia polskiej racji stanu. W dobie powszechnych procesów integracyjnych, postępującego procesu zacieśniania powiązań i współpracy w skali Europy i Świata, coraz większą rolę odgrywają zasoby ludzkie, których wartość mierzona jest przede wszystkim poziomem i jakością wykształcenia. Jakość i poziom wykształcenia społeczeństwa wpływa bezpośrednio na potencjał obronny Polski i sprawność funkcjonowania jej systemu obronnego w warunkach wystąpienia zagrożeń.

Do podstawowych zadań obronnych i obrony cywilnej, realizowanych w uczelniach wyższych należy:

- kierowanie i koordynowanie przygotowań obronnych i obrony cywilnej;
- opracowanie i realizacja planu operacyjnego uczelni;
- opracowanie i realizacja planu obrony cywilnej uczelni;
- powołanie i utrzymywanie w gotowości do działania formacji obrony cywilnej;
- planowanie przedsięwzięć związanych z osiągnięciem przez uczelnię wyższych stanów gotowości obronnej;
- planowanie ograniczeń wynikających z ustawy o stanie wojny, o stanie wyjątkowym i o stanie klęski żywiołowej;
- organizacja systemu ostrzegania o zagrożeniach i systemu alarmowania stanu osobowego uczelni;
- planowanie i realizacja przedsięwzięć mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa pracowników i studentów na terenie i w obiektach uczelni;
- przygotowanie pracowników i studentów do działania w warunkach wystąpienia zagrożeń nadzwyczajnych w tym terrorystycznych;
- organizacja i prowadzenie szkolenia kadry kierowniczej, formacji obrony cywilnej, pracowników i studentów z problematyki obronnej i obrony cywilnej;
- zapewnienie wybitnym pracownikom nauki oraz pozostałym pracownikom i studentom warunków do pracy i nauki w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa, kryzysu polityczno-militarnego i wojny;
- zapewnienie ochrony obiektów i mienia uczelni, a szczególnie dóbr kultury, unikalnej aparatury i dokumentacji badań naukowych, zbiorów informatycznych oraz ważnej dokumentacji technicznej i technologicznej;
- utrzymywanie gotowości do realizacji świadczeń osobowych i rzeczowych na rzecz sił zbrojnych oraz systemu obronnego państwa;

- współdziałanie z organami administracji państwowej, terenowej i samorządowej oraz z szefem obrony cywilnej miasta, organami administracji wojskowej, a także z siłami bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie przygotowań obronnych, obrony cywilnej oraz bezpieczeństwa pracowników i studentów.
- zapewnienie pracownikom i studentom ochrony przed skutkami działań o charakterze terrorystycznym, a także przed zakażeniami środkami biologicznymi oraz skażeniami środkami toksycznymi i promieniotwórczymi.

RODZAJE ALARMÓW

Lp.	Rodzaj alarmu	Sposób ogłoszenia alarmu			Sposób odwołania alarmu	
		akustyczny system alarmowy	środki masowego przekazu	wizualny sygnał alarmowy	akustyczny system alarmowy	środki masowego przekazu
1	Alarm powietrzny	<p>Ciągły, modulowany dźwięk syreny w okresie jednej minuty</p> <p>Następujące po sobie sekwencje długich dźwięków, sygnałów dźwiękowych pojazdów, gwizdków, trąbek lub innych przyrządów na sprężone powietrze w stosunku 3:1; w przybliżeniu 3 sekundy dźwięku oraz 1 sekunda przerwy</p>	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Ogłaszam alarm powietrzny dla</p>	<p>Znak czerwony najlepiej w kształcie kwadratu</p>	<p>Dźwięk ciągle trwający 3 minuty</p>	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Odwołuję alarm powietrzny dla</p>
2	Alarm o skażeniach	<p>Przerywany, modulowany dźwięk syreny</p> <p>Sekwencja krótkich sygnałów wydawanych sygnałem dźwiękowym pojazdu lub innym podobnym urządzeniem lub też uderzenia metalem czy też innym przedmiotem w stosunku 1:1, w przybliżeniu 1 sekunda wydawania dźwięku oraz 1 sekunda przerwy</p>	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Ogłaszam alarm o skażeniach (podać rodzaj skażenia) dla</p>	<p>Znak czarny najlepiej w kształcie trójkąta</p>	<p>Dźwięk ciągle trwający 3 minuty</p>	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Odwołuję alarm o skażeniach dla</p>

KOMUNIKATY OSTRZEGAWCZE

Lp.	Rodzaj komunikatu	Sposób ogłoszenia komunikatu		Sposób odwołania komunikatu	
		akustyczny system alarmowy	środki masowego przekazu	akustyczny system alarmowy	środki masowego przekazu
1	Uprzedzenie o zagrożeniu skażeniami		<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Osoby znajdujące się na terenie około godz. min. może nastąpić skażenie (podać rodzaj skażenia) z kierunku (podać kierunek)</p>		<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Odwołuję uprzedzenie o zagrożeniu (rodzaj skażenia) dla</p>
2	Uprzedzenie o zagrożeniu zakażeniami		Formę i treść komunikatu uprzedzenia o zagrożeniu zakażeniami ustalają organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej		
3	Uprzedzenie o klęskach żywiołowych i zagrożeniu środowiska		<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna:</p> <p>Informacja o zagrożeniu i sposobie postępowania mieszkańców</p>		<p>UWAGA! UWAGA!</p> <p>Odwołuję alarm o klęskach dla</p>

POSTĘPOWANIE PO USŁYSZENIU SYGNAŁÓW ALARMOWYCH

Jednym z przedsięwzięć struktur zarządzania kryzysowego jest instalowanie systemów alarmowych, które mają ostrzegać ludność przed grożącym niebezpieczeństwem z powietrza oraz skażeniem promieniotwórczym i chemicznym w celu umożliwienia jej ukrycia się w przygotowanych budowach lub pomieszczeniach ochronnych.

Do ogłaszania (odwoływania) alarmów wykorzystuje się następujące urządzenia:

1. systemy alarmowe miast,
2. centralne oraz regionalne rozgłośnie Polskiego Radia i Ośrodki Telewizji Polskiej,

3. radiowęzły radiofonii przewodowej,
4. syreny nie włączone do miejskich systemów alarmowych (syreny zakładów pracy, straży pożarnej itd.)

Sygnaly alarmowe i komunikaty ostrzegawcze oraz sposób ich ogłaszania i odwoływania przedstawiają tabele.

PAMIĘTAJ! PO USŁYSZENIU SYGNAŁU ALARMOWEGO NALEŻY DZIAŁAĆ SZYBKO, ALE ROZWAŻNIE I BEZ PANIKI.

Po usłyszeniu sygnału alarmu powietrznego:

1. Osoby znajdujące się w domu powinny:
 - ubrać się;
 - wyłączyć wszystkie urządzenia elektryczne i gazowe oraz wygasić ogień w piecu;
 - zamknąć okna i zabezpieczyć mieszkanie;
 - zabrać dokumenty osobiste, zapas żywności, indywidualne środki ochrony przed skażeniami, środki opatrunkowe oraz w miarę potrzeb i możliwości latarkę elektryczną, koc, odbiornik radiowy (na baterie) itp.;
 - zawiadomić o alarmie sąsiadów (mogli nie usłyszeć sygnetu alarmowego);
 - pospiesznie udać się do najbliższego schronu lub ukrycia.
2. Osoby znajdujące się w zakładzie pracy, szkole lub miejscu publicznym powinny:
 - przerwać pracę (wyłączyć maszyny i urządzenia), naukę, udział w imprezie, podróży;
 - udać się do najbliższego schronu lub ukrycia;
 - pomagać słabszym, chorym i ułomnym;
 - podporządkować się ściśle poleceniom służb porządkowych obrony cywilnej.
3. Prowadzący pojazdy mechaniczne lub konne powinni je zatrzymać. Pojazdy należy ustawić tak, aby nie blokowały ciągów komunikacyjnych i wejść do ukryć. Obsługa pojazdów i pasażerowie udają się do najbliższego ukrycia. Z pojazdów konnych należy wyprząść konie i uwiązać je za trwałymi osłonami.

PAMIĘTAJ! JEŻELI NIE BĘDZIESZ MIAŁ MOŻLIWOŚCI UKRYCIA SIĘ W BUDOWLI OCHRONNEJ, UKRYJ SIĘ W ZAGŁĘBIENIU TERENU LUB ZA INNĄ TRWAŁĄ OSŁONĄ.

Po usłyszeniu sygnału alarmu o skażeniach należy:

- nałożyć indywidualne środki ochrony;
- udać się do najbliższego ukrycia i przebywać w nim do chwili odwołania alarmu.

Po usłyszeniu uprzedzenia o zagrożeniu skażeniami lub zakażeniami należy:

- sprawdzić posiadane indywidualne środki;
- sprawdzić zabezpieczenie posiadanych zapasów żywności, wody, paszy;

- sprawdzić szczelność przygotowanych pomieszczeń dla ludzi i zwierząt;
- jeśli nie ma innych zaleceń - udać się do pomieszczeń ochronnych (ukryć);
- przestrzegać ogłaszanych zarządzeń oraz wykonywać polecenia organów obrony cywilnej.

Po usłyszeniu sygnału odwołania alarmu Należy w sposób zorganizowany opuścić schron (ukrycie).